

CENTRUL PENTRU STUDIAREA PROBLEMELOR BUCOVINEI. DESTINUL UNUI PROIECT ȘTIINȚIFIC

Vasile I. Schipor

Motto: „Luminile ce se răsfrâng din ochii tăi
– ocean de solitudini și tăceri –
vin din legende,
din trecut,
din ieri
și dintr-un paradis pierdut
pe veci”¹.

O inițiativă a Societății pentru Cultură

După 1989 – anul *Centenarului morții lui Mihai Eminescu* și al unor schimbări istorice în unele state ale Europei Centrale și Răsăritene – românii de pretutindeni încep să se regăsească în cadrul unor manifestări entuziaste. Sub semnul „podurilor de flori și de verb românesc” neîngrădit, la Rădăuți și Gălănești, un grup de intelectuali aduce în discuție ideea reactivării Societății pentru Cultură și Literatura Română în Bucovina, „instituție glorioasă” aflată timp de peste un secol, în Țară și în exil deopotrivă, în serviciul existenței naționale, cum afirmă la Paris în 1962 Grigore Nandriș². Aici, în 30 iunie – 2 iulie 1990, se desfășoară Congresul de reactivare a Societății pentru Cultură, care se preocupă de îndată de recuperarea vocației sale tradiționale, prin care se remarcase în provincie, în Țară și în exil, aproape neîntrerupt și de asumarea unor obiective și funcții noi impuse de realitățile generate de căderea Cortinei de Fier în Europa.

Sub presiunea evenimentelor de atunci privitoare la cercetarea pe plan internațional a problematicii unei provincii românești marcate dramatic, în repetate rânduri, de o istorie nedreaptă, s-a impus recuperarea dimensiunii cultural-științifice a Societății pentru Cultură abandonate aproape total în Țară și în provincie după 1944. Entuziasmul Societății pentru Cultură, în condițiile anilor următori, nu mai este suficient. Pentru realizarea unor obiective de importanță națională s-a impus înființarea Centrului de Studii „Bucovina”³.

Această idee generoasă și temerară, târziu încolțită în România, susținută de către academicienii Radu Grigorovici și Vladimir Trebici, este îmbrățișată de președintele Academiei Române – Filiala Iași, acad. Cristofor I. Simionescu și aprobată de Prezidiul Academiei Române, forul științific și cultural suprem al țării sub cupola căruia de-a lungul timpului s-au afirmat creator și personalități ale Bucovinei istorice: Alexandru Hurmuzachi, I.G. Sbiera, Emil Kaluzniacki, Dimitrie Dan, Dimitrie Onciul, Eusebie Popovici, Teodor V. Stefanelli, Matthias Friedwagner, Karl Adolf Romstorfer, Constantin Hurmuzachi, Nicoale Hurmuzachi, Francisc Iosif Reiner, Ion I. Nistor, Alexe Procopovici, Vladimir de Repta, Eugen Botezat, Vasile Grecu, Vasile Gheorghiu, Ilie E. Torouțiu, Eusebiu Camilar, Dragoș Rusu, Vladimir Trebici, Radu Grigorovici, Liviu Ionesi, Alexandrina Cernov, Grigore C. Bostan, Dimitrie Vatamaniuc⁴.

Centrul de Studii „Bucovina” al Academiei Române.

Obiect de activitate. Avatarurile unei construcții neterminate

În urma unor demersuri stăruitoare, la 6 septembrie 1992, la Rădăuți, în adunarea solemnă a Societății pentru Cultură se înființează Centrul de Studii „Bucovina”. Personalități ale vieții cultural-științifice românești prezente la acest eveniment (acad. Vladimir Trebici, acad. Radu Grigorovici, acad. Cristofor I. Simionescu, prof. dr. ing. Emanuel Diaconescu, m.c. al Academiei Române, prof. univ. dr. Mihai Iacobescu, Gavril Irimescu, Emil Satco, Nicolae Cârlan, Alexandrina Cernov, Mihai Patraș, Prefectul județului Suceava, Președintele Consiliului

Județean) evidențiază, potrivit *Procesului-verbal de constituire*, importanța momentului și rosturile instituției care se ctitorește, nutrirind convingerea că „ceea ce se dezvoltă în mod organic are viață lungă” (acad. Radu Grigorovici). Rostul instituției, așezate sub patronajul Academiei Române, este „de a umple un gol foarte mare, de o generație și ceva” în istoriografia contemporană. Selectând cei mai buni dintre tineri, printr-o activitate intensă, colectivul instituției trebuie să fie „mica sămânță ce va germina spre a deveni o pavăză pentru Bucovina” (acad. Radu Grigorovici). Inaugurarea Centrului „răsplătește eforturile oamenilor din Bucovina, plai românesc care a alimentat civilizația europeană prin propriul ei specific. Cu toate vicisitudinile vremurilor, aici simțirea românească s-a manifestat vie. Nenumărați bucovineni, aici sau în altă parte, au durat lucrări sau școli de prestigiu”. Centrul de Studii „Bucovina” este, astfel, chemat „să adune toate forțele din zonă, să determine un dialog cu istoricii de la Cernăuți și Augsburg”, să promoveze valorile culturii și civilizației de aici, respectând adevărul prin cercetări fundamentale, concepute într-o viziune nouă, modernă și bucurându-se de sprijinul Filialei Iași a Academiei Române, al institutelor de cercetare ieșene „mobilizate în serviciul acestei cauze” (acad. Cristofor I. Simionescu). Colaborând „cu toți cei care sunt de bună credință și dispuși să respecte cuvântul adevărului până la capăt”, având convingerea că „adevărata istorie a Bucovinei nu este și nu poate fi decât una singură”, instituția rădăuțeană „se vrea o justificată replică la existența altor centre cu denumiri similare”, pornind strict de la adevărul istoric, întemeindu-și demersurile pe rigoare științifică și cu argumente bazate doar pe documente autentice, făcând din valorile Bucovinei „deopotrivă, stindard, crez și mândrie națională” (ing. Daniel Catargiu, prefect al județului Suceava). Desfășurându-și activitatea în inima Bucovinei, „adevărat muzeu în aer liber ce a dat țării un număr mare de oameni de știință”, Centrul de Studii „Bucovina” va trebui să desfășoare activități de înalt nivel științific (Viorel Năsăudeanu, primar al Rădăuților). Fiind o necesitate și „un vis al nostru dintotdeauna” (Alexandrina Cernov), Centrul de la Rădăuți, descoperind adevărul despre istoria Bucovinei, are menirea unei instituții naționale implicate în cercetări de nivel internațional (Mihai Patraș, deputat în Parlamentul Republicii Moldova, originar din Bucovina). Convinși de faptul că „adevărul istoric este unic” și că acesta aparține „celor ce au trudit secole pe aceste meleaguri”, cercetătorii de la Rădăuți „trebuie să depășească dificultățile inerente începutului „prin entuziasm și muncă hotărâtă (prof. dr. ing. Emanuel Diaconescu, rector al Universității „Ștefan cel Mare” Suceava, membru corespondent al Academiei Române). Fără a uita principiul călăuzitor *sine ira et studio*, acest Centru „trebuie să nu cadă în doctrina «bucovinismului», ci să promoveze doar doctrina românismului (Gavril Irimescu, director al Arhivelor Statului, Filiala Suceava). Evitând discursul paralel (profesor Nicolae Cârlan, Muzeul Bucovinei Suceava), Centrul de Studii „Bucovina” va putea continua preocupările altor instituții sucevene de a promova, cu sacrificii, în condiții dificile în ultimele decenii ale totalitarismului, valorile culturii și civilizației din Bucovina și cu realizări notabile („Anuarul Muzeului Județean”, „Pagini Bucovinene”, *Muzica în Bucovina* – 1981; *Știința în Bucovina*, vol. I – III, 1982 – 1984; *Arta în Bucovina*, vol. I – II, 1984 și 1991) recunoscute public abia acum (Emil Satco, Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbiera” Suceava).

Hotărârea Guvernului României Nr. 702 din 14 decembrie 1993 oficializează înființarea Centrului ca instituție publică, cu personalitate juridică, sub denumirea Centrul pentru Studiul Problemelor Bucovinei, funcționând în subordinea Academiei Române ca unitate de cercetare fundamentală și avansată, având ca obiect de activitate elaborarea studiilor românești contemporane, de interes național, asupra istoriei și culturii Bucovinei. *Hotărârea de Guvern Nr. 743 din 24 decembrie 1993* stabilește organizarea institutului pe posturi finanțate și compartimente: director – 1 post, cercetare – 7 posturi, administrație – 2 posturi.

Documente ulterioare, elaborate pentru a sensibiliza administrația județului Suceava și municipiitatea Rădăuți în vederea atribuirii unui sediu corespunzător instituției, la nivel academic, fac precizări importante privind rolul Centrului de la Rădăuți. Astfel, în *Memoriul Biroului Filialei Iași a Academiei Române nr. 172 din 5 aprilie 1994* adresat instituțiilor ce reprezintă Guvernul României și interesele statului român în județul Suceava, acad. Cristofor I. Simionescu precizează că „răspunderea care revine Academiei Române în a dinamiza activitatea

cultural-științifică în această zonă a țării implică funcționarea unei case de creație și organizarea unor manifestări cu participare internațională, ca și prezența cvasipermanentă a unor savanți români și străini la Centrul pentru Studierea Problemelor Bucovinei și, respectiv, acțiuni de cercetare concertată a unităților din teritoriu”.

Conducerea Filialei Iași a Academiei Române are meritul de a configura, pe parcursul mai multor ani, o politică a cercetării științifice în acest domeniu, într-o viziune pragmatică și la un nivel surprinzător pentru mentalitatea provinciei. Complexul Academic Bucovina, definit și realizat prin demersuri constante și pline de energie, cuprindea în arhitectura sa de atunci și alte unități indispensabile unei întreprinderi de anvergură: – Casa de Creație de la Gălănești cu o capacitate de 24 de locuri de cazare, masă și spații diverse, însumând 7 164 mp, necesare pentru organizarea unor manifestări științifice, într-un decor atractiv și o zonă cu un bogat potențial turistic, conservând o spiritualitate românească străveche; – Ateneul „Mihai Eminescu” din Gălănești, cu diverse dotări pe o suprafață de 5 518 mp, oferind, în timp, posibilitatea de a deveni multifuncțional (depozit de carte academică, sală de conferințe, spații de expunere pentru diverse muzee și cazare, tipografie) într-o zonă dinamică oferind oportunități și perspective aducătoare de profit în beneficiul activității de cercetare științifică.

Asigurarea funcționalității acestor unități și concertarea activității lor sunt gândite pentru „ridicarea nivelului competitivității științifice în această zonă de interes național”. În acest sens se realizează și *Acordul între Academia Română – Filiala Iași și Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava privind colaborarea în domeniile culturii, învățământului și cercetării științifice* din 15 februarie 1997. Acesta stipulează: – folosirea în comun și intensivă a Ateneului „Mihai Eminescu” și a Casei de Creație; – realizarea programelor, a studiilor și a altor activități comune în diverse domenii ale învățământului și cercetării; – informarea reciprocă asupra manifestărilor cu caracter științific, a simpoziunilor și a altor acțiuni științifice, precum și sprijinirea participării oamenilor de știință ai ambelor părți la acestea; – schimburi de publicații, de rezultate ale cercetării științifice și de documentare științifică; – conservarea și valorificarea fondului de carte existent (cca 300 000 unități de bibliotecă); – amenajarea de laboratoare pentru restaurări și colecții; – schimburi de cercetători și specialiști pentru realizarea programului comun de învățământ și cercetare; – organizarea de expoziții și manifestări științifice, cursuri de vară, cursuri de scurtă durată, conferințe publice cu intelectualitatea din zona bucovineană; – organizarea unor manifestări cu participare internațională; – obținerea unui sprijin direct din partea Academiei Române, Ministerului Educației Naționale și instituțiilor specializate de învățământ și cercetare prin convenirea unor documente juridice în acest sens; – promovarea unor colaborări active în vederea integrării învățământului cu cercetarea și în vederea sprijinirii tineretului studios pentru efectuarea aplicațiilor practice și cercetării științifice⁵.

Unitate distinctă în cadrul Complexului Academic Bucovina⁶ și în rândul celor peste 60 de institute de cercetare ale Academiei Române, Centrul pentru Studierea Problemelor Bucovinei are în componență sectoare de activitate diferite ca profil: istorie; istorie literară, etnografie și folclor (sectoarele de bază, configurate strict în spiritul obiectului de activitate, în perioada 1992 – 1994); geografie-geologie-resurse; biologie-ecologie-turism; lingvistică; studii economice complexe; istoria artelor și mentalităților (unele parțial acoperite, impuse începând din 1994 sau gândite din perspectiva unei culturi instituționale a dezvoltării), funcționând în prezent cu 8,5 posturi finanțate.

Un proiect temerar: *Enciclopedia Bucovinei*

În anul înființării sale, Centrul pentru Studierea Problemelor Bucovinei stabilește elaborarea *Enciclopediei Bucovinei*, lucrare prioritară, de mare amploare și de interes național. Proiectul, întocmit în 1990 la inițiativa Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, are în structura sa capitolele: *I. Istorie; II. Pământul (1. geografie; 2. Geologie; 3. Resurse naturale); III. Oamenii (1. Demografie generală; 2. Românii; 3. Rutenii / ucrainenii; 4. Germanii; 5. Evreii; 6. Polonezii; 7. Lipovenii; 8. Alte neamuri); IV. Economia (1. Agricultura; 2. Creșterea animalelor; 3. Pădurile; 4. Industria și mineritul; 5. Transporturile și*

comunicațiile; 6. *Industria casnică*; 7. *Alte activități economice*); V. *Cultura* (1. *Biserica Ortodoxă. Mitropolia. Fondul Religios Greco-Oriental. Învățământul teologic*; 2. *Celelalte confesiuni*; 3. *Învățământul*; 4. *Sănătatea publică*; 5. *Literatura și presa*; 6. *Muzica și teatrul*; 7. *Folclorul*; 8. *Alte arte*; 9. *Societăți culturale*); VI. *Administrația și viața politică* (1. *Administrația austriacă, 1775 – 1918*; 2. *Administrația românească, 1918 – 1940, 1941 – 1944*; 3. *Administrația sovietică, 1940 – 1941, 1944 – 1989*; 4. *Evoluția împărțirii administrative a Bucovinei*; 5. *Partidele politice*); VII. *Bucovina în lumina dreptului istoric și internațional* (1. *Anexarea din 1775*; 2. *Unirea Bucovinei cu România, 1918. Aspecte juridice și diplomatice*; 3. *Pactul Ribbentrop-Molotov și anexarea Bucovinei de Nord, 1940*; 4. *Legislația și dreptul*; 5. *Dreptul „obișnuielnic” în Bucovina*); VIII. *Structura socială și etnică a Bucovinei. Probleme speciale* (1. *Țăranii*; 2. *Răzeșii, mazilii și boierii*; 3. *Colonizarea și imigrările în perioada 1775 – 1918*; 4. *Emigrări din Bucovina până în 1914*; 5. *Colonizări, imigrări și deportări, 1940 – 1990*; 6. *Schimburi interetnice: căsătorii mixte, asimilări*); IX. *Sate și orașe (monografii)*; X. *Personalități culturale și politice (monografii)*.

Pentru realizarea primului volum al *Enciclopediei, Istoria până la descălecat (1359)*, se întocmește un proiect, se formează colectivul de elaborare, cuprinzând cercetători din București, Iași, Chișinău, Suceava și Rădăuți, care să acopere toate domeniile de investigare. Timp de doi ani (1992 – 1994) eforturile Centrului desfășurate pentru realizarea acestui proiect din programul inițial nu dau rezultate⁷. În aceste condiții, se adoptă hotărârea de a se tipări o publicație proprie, „Analele Bucovinei”, periodic cu apariție semestrială, care, prin structură, pe de o parte, să abordeze domeniile vizate prin proiectul *Enciclopediei* și în care să se publice, cu prioritate, lucrări cu caracter monografic, iar, pe de altă parte, să răspundă exigențelor publicisticii științifice academice și ale utilizatorilor acestui tip de bunuri simbolice⁸. Cu o astfel de structură (*Editorial; Evocări; Viața politică, culturală, literară și artistică; Istorie, demografie, toponimie, onomastică, statistică; Etnografie, folclor; Științele naturii; Opinii; Documentar; Cărți, reviste; Cronică; Aniversări; In memoriam*) „Analele Bucovinei” se impun treptat în viața științifică academică națională și internațională, cu întâzieri în apariția numerelor din ultimii ani, prin cele 17 tomuri consistente, în care se publică uneori și materiale în limbile germană și ucraineană.

Începând din 1996, Centrul pentru Studiul Problemelor Bucovinei publică lucrări de referință în colecția proprie *Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii*. În cadrul proiectului național prioritar de tipărire a unor lucrări fundamentale (1996 – 1998), cu sprijinul Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, al Consiliului Județean Suceava, al Primăriei Rădăuți ori în regie proprie în cadrul acesteia apar: 1. Nicolai Grămadă, *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. I – II, îngrijirea ediției, studiul introductiv, bibliografia, notele și indicele. Ion Popescu-Sireteanu; introducere: D. Vatamaniuc, București, Editura Anima, 1996; 2. *Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice și demografice*, ediție bilingvă îngrijită, cu introduceri, postfețe, note și comentarii de acad. Radu Grigorovici; prefață de D. Vatamaniuc, București, Editura Academiei Române, 1998; 3. Ștefan Purici, *Mișcarea națională românească în Bucovina între anii 1775 – 1861*, cuvânt înainte de Mihai Iacobescu, Suceava, Editura Hurmuzachi, 1998; 4. Mircea Pahomi, *Biserici și schituri ortodoxe românești din Ținutul Cernăuți. Din istoria Bisericii Ortodoxe Române în nordul Bucovinei. Episcopia de Rădăuți*, Suceava, Editura Hurmuzachi, 1998; 5. Constantin Morariu, *Cursul vieții mele. Memorii*, ediție îngrijită, prefață, microbiografii, glosar și note: prof. univ. dr. Mihai Iacobescu, Suceava, Editura Hurmuzachi, 1998; 6. Mircea A. Diaconu, *Mișcarea „Iconar”. Literatură și politică în Bucovina anilor '30*, Iași, Editura Timpul, 1999; 7. *Bucovina în prima descriere fizico-politică. Călătorie în Carpații Dacici (1788 – 1789)*, ediție bilingvă îngrijită, cu introduceri, postfețe, note și comentarii de acad. Radu Grigorovici; prefață de D. Vatamaniuc, Rădăuți, Editura „Septentrion”, 2002; 8. *Procese politice, sociale, culturale și economice în Bucovina, 1861 – 1918. Aspecte edificatoare pentru o Europă unită?*, materialele Conferinței Științifice Internaționale Rădăuți, 20 – 22 septembrie 2000, Suceava, Editura Universității, 2002; 9. Marian Olaru, *Mișcarea națională a românilor din Bucovina la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea*, cuvânt înainte de acad. Gheorghe Platon, Rădăuți, Editura „Septentrion”, 2002; Valerian I.

Procopciuc, *Sucevița – sat al Obcinilor Bucovinei și gropniță a Movileștilor*, cuvânt înainte de Dimitrie Vatamaniuc, membru de onoare al Academiei Române, Rădăuți, Editura „Septentrion”, 2003; Petru Bejinariu (coord.), *Familia Isopescu în mișcarea națională din Bucovina*, cuvânt înainte de prof. univ. dr. Dimitrie Vatamaniuc, m.o. al Academiei Române, Rădăuți, Editura „Septentrion”, 2004. Aceștia li se adaugă și cărțile elaborate de prof. univ. dr. Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei, vol. I (1774 – 1862). De la administrația militară la autonomia provincială*, București, Editura Academiei Române, 1993 (lucrare tipărită sub egida Centrului de Studii „Bucovina”), Dragoș Cusiac (cercetător științific la Centrul de Studii „Bucovina” în perioada 1995 – 1998), *Zona etnografică Siret*, Suceava, Grupul Editorial „Ion Grămadă”, 2002 și Sorin Trelea, *Avifauna Depresiunii Rădăuți*, colecția Societății Ornitologice Române, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2002.

Conferințele Centrului de Studii „Bucovina”

Centrul pentru Studierea Problemelor Bucovinei organizează, începând din 1993, sesiuni anuale proprii de referate și comunicări științifice. În cadrul manifestărilor „Zilele academice ieșene” acestea propun în viața științifică a Rădăuților și, în general, a Bucovinei o ofertă atractivă, prin tematică și personalitățile invitate: 1. *Bucovina. Concept geopolitic, istoric și semnificații*, 9 – 10 octombrie 1993; 2. *Aspecte ale culturii române din Bucovina, 1775 – 1918*, 15 – 16 octombrie 1994; 3. *Viața culturală din Bucovina, 1918 – 1940*, 7 octombrie 1995; 4. *Valori ale civilizației românești din Bucovina în perioada interbelică*, 12 – 13 octombrie 1996; 5. *Istorie și valori (I)*, 10 octombrie 1997; 6. *Istorie și valori (II)*, 11 octombrie 1998; 7. *Generația Revoluției Române de la 1848 și spiritul revoluționar din Bucovina*, 8 octombrie 1999; 8. *Eminescu și Bucovina*, 10 octombrie 2000; 9. *Viața culturală și științifică în Bucovina postbelică. Fenomene, direcții, tendințe*, 5 – 6 octombrie 2001; 10. *Bucovina istorică. Memoria culturală și procesul de comunizare, 1945 – 1989 (I)*, 20 – 21 septembrie 2002; *Bucovina istorică. Memoria culturală și procesul de comunizare, 1945 – 1989 (II)*, 13 septembrie 2003. Cuprinzând constant o ofertă diversă (referate, comunicări, prelegeri, dezbateri, aplicații practice interdisciplinare) și având invitați din țară și străinătate (Germania, SUA), manifestările științifice ale Centrului de la Rădăuți s-au constituit, în pofida tuturor dificultăților, în adevărate evenimente culturale, pledoarii consecvente în favoarea comunicării despovărate de stereotipuri și clișee, animate de spiritul academic al cercetării științifice prin care trecutul și prezentul pot influența istoria viitorului⁹.

În cei zece ani de activitate Centrul pentru Studierea Problemelor Bucovinei a organizat două mari conferințe științifice internaționale, consacrate cercetării sistematice a problemelor acestui străvechi și vitregit subcâmp cultural românesc: 1. *Bucovina, 1775 – 1862. Aspecte politice, sociale, culturale, economice și demografice*, Rădăuți, 29 mai – 3 iunie, București, 5 iunie 1996 (manifestare organizată cu sprijinul generos al Guvernului României, prin Departamentul pentru Problemele Românilor de Pretutindeni, reprezentat de Nicolae Dan Fruntelată, Eugenia Vălcu și Georgeta Holban-Grasu); 2. *Procese politice, sociale, culturale și economice în Bucovina, 1861 – 1918. Aspecte edificatoare pentru o Europă unită?*, Rădăuți, 20 – 22 septembrie 2000. Lucrările acestor mari reuniuni, la care au participat personalități ale vieții științifice din Elveția, Germania, România și Ucraina au fost ulterior tipărite în limbile română, germană și ucraineană, cu sprijinul Societății pentru Cultură (numărul special al „Analelor Bucovinei” din 1997), al Consiliului Județean Suceava, al Consiliului Local Rădăuți și al Casei Germanilor din Est de la München (volumul din 2002)¹⁰.

Biblioteca de cercetare

De la începutul activității sale, Centrul pentru Studierea Problemelor Bucovinei acordă, totodată, o atenție specială formării unei biblioteci proprii de cercetare. Prin transfer, schimb interbibliotecar, achiziție și donații fondul său general de carte și periodice numără în prezent cca 20 000 unități de bibliotecă. În organizarea acestuia, treptat, s-au constituit: *Fondul documentar „Eudoxiu Hurmuzachi”* (reunind periodice germane, periodice românești, enciclopedii și

dicționare, carte veche și rară, carte de interes științific, carte cu dedicație provenind de la fosta *Biblioteca a profesorilor / Lehrerbibliothek* a Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi”), *Fondul documentar „Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina”*, *Fondul documentar „Dragoș Luchian”*, *Fondul documentar „Doctor Valerian Găină”*, *Fondul documentar „Profesor Eugen Pohonțu – Doctor Gheorghe Radu”*. Până la biblioteca virtuală (globală, universală, fără ziduri, electronică) din societatea informațională a viitorului această valoroasă bibliotecă academică de cercetare străbate drumul anevoios al modernizării, beneficiind de sprijinul generos și îngrijirile a tot mai puțini oameni dăruți unui proiect temerar: refacerea patrimoniului cultural al Bucovinei. În nesfârșitul nostru provizorat, rămâne deocamdată, prin firave reverberații, doar convingerea exprimată de Borges în *Biblioteca Babel*: „Biblioteca va dăinui: iluminată, solitară, infinită, perfect imobilă, înarmată cu tomuri prețioase, inutilă, incoruptibilă, secretă”¹¹.

Cercetarea sistematică a problematicii Bucovinei istorice.

Bilanțul unui deceniu de activitate

Centrul pentru Studiarea Problemelor Bucovinei al Academiei Române s-a constituit la Rădăuți într-o perioadă dificilă a istoriei contemporane, dar în care românii bucovineni erau încă animați de entuziasm creator și idealuri nobile. În jurul mentorilor săi, călăuzit de pasiunea pentru valorile României Profunde, activitatea acestuia a fost orientată constant spre cercetarea sistematică a problematicii Bucovinei istorice. La sfârșitul unui secol violent, frământat de experimente politice nefericite, în pofida multor adversități, prin întreaga sa activitate s-a străduit să readucă în prim-planul vieții unei provincii sfâșiate glasul rațiunii, racordat la preocupările întregului continent european ca „șantier politic și mental” menit a oferi statelor șansa integrării într-o lume guvernată de democrație, înțelegere interetnică, siguranță și prosperitate. Pe drumul anevoios al cercetării trecutului din perspectiva viitorului, Centrul de la Rădăuți s-a impus, chiar de la începutul activității sale, printr-o deschidere curajoasă spre o nouă cultură a comunicării și un parteneriat competitiv, prezentarea cu obiectivitate a faptului istoric și refuzul manipulării istoriei, respingerea intoleranței și a extremismului. Fiecare dintre demersurile sale a aspirat, astfel, să devină – potrivit opiniei unor personalități ale vieții culturale și științifice contemporane: acad. Gheorghe Platon, acad. Vladimir Trebici, acad. Radu Grigorovici, acad. Ștefan Ștefănescu, dr. Ortfried Kotzian, Î.P.S. Pimen – o oază în care dezbateră intelectuală asupra românismului și a europenismului, deopotrivă, se desfășoară din perspectiva trecutului, a prezentului și a viitorului, dobândind valoare intelectuală, științifică, politică și morală și alimentându-ne convingerea că noi, europenii, avem o cultură comună izvorâtă din credința noastră creștină, la care trebuie să adăugăm credința, munca și contribuția noastră¹².

Totodată, trebuie să menționăm recunoașterea publică a contribuției Centrului de la Rădăuți de către oficialități ale administrației regionale: „Un rol important în întemeierea și dezvoltarea relațiilor noastre l-a avut Institutul Bukowina din Augsburg (Germania) [...]. [În contextul realizării parteneriatului din mai 1997 cu regiunile Schwaben și Cernăuți] se înscrie și activitatea Centrului de Studii „Bucovina” din Rădăuți al Academiei Române, cu aportul de marcă al cercetătorilor și dăruirea organizatorilor, care, împreună cu colegii lor de la Cernăuți și din Augsburg, conferă parteneriatului o altă dimensiune, cea științifică, a acestui adevărat «triumf european», cu proiecte comune, prin care tradiția, principalele probleme ale trecutului sunt chemate să ofere soluții prezentului, dar mai ales viitorului pentru a se crea o rețea de relații eficiente pentru binele statelor noastre și al Europei”¹³.

Probleme și soluții

Intrând într-un nou deceniu de activitate, Centrul pentru Studiarea Problemelor Bucovinei se confruntă cu probleme diverse și este preocupat să găsească soluții pentru rezolvarea acestora. Pentru reducerea întârzierilor de apariție a „Analelor Bucovinei” și aducerea acestora la zi, Centrul de Studii „Bucovina” a obținut prin contract de asociere sprijinul Consiliului Județean Suceava (120 000 000 lei din exercițiul bugetar al anului în curs, pentru

tipărirea nr. 1 și 2, 2003). Există posibilitatea unui sprijin, de asemenea prin contract de asociere, din partea Consiliului Local Rădăuți și a Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților pentru tipărirea în viitor a unor lucrări importante, de interes comun. Pentru tipărirea lucrării lui Teodor Balan, *Documente bucovinene*, volumele VII – IX, din colecția *Enciclopedia Bucovinei*, se află în faza de finalizare documentele de asociere cu Ministerul Culturii și al Cultelor – Direcția Generală Lectură Publică, Educație Permanentă, Civilizație Tradițională, pentru finalizarea proiectului (cca 100 000 000 lei). Tot aici menționăm orientarea spre teme comune de cercetare, cu parteneri din Germania și Austria, cu susținere financiară din partea unor instituții și organisme europene interesate. În plan intern, s-au identificat câteva proiecte cu parteneri de la Suceava (Universitatea „Ștefan cel Mare”, Complexul Muzeal „Bucovina”), prin care să se finalizeze teme comune de cercetare și să se valorifice documente din arhivele românești.

Dintre celelalte probleme cu care se confruntă Centrul de Studii „Bucovina” mai menționăm: – alocarea unui buget aparte, avându-se în vedere poziția Centrului în teritoriu în raport cu marile biblioteci și arhive din România, costurile tot mai mari ale documentării și complexitatea problemelor din cercetarea internă și pe plan internațional; – obținerea unui post de documentarist pentru organizarea științifică a volumului mare de date acumulat timp de 10 ani, pentru realizarea „Analelor Bucovinei” cu costuri mai mici și prin despovărea cercetătorilor, precum și pentru pregătirea fondului documentar ca bibliotecă electronică; – sprijinirea cercetătorilor de la Rădăuți pentru obținerea unor stagii de documentare la București, Iași, Cluj-Napoca, Brașov, Cernăuți, Viena, München și Augsburg; – lărgirea ariei de colaborare a Centrului prin atragerea de noi parteneri interesați de cercetarea problemelor Bucovinei: institutele Academiei Române din cadrul Filialei Iași, Universitățile din Iași, București, Cluj-Napoca, Suceava și Cernăuți, precum și alte institute din Austria, Israel, SUA și Germania; – eficientizarea activității proprii prin generalizarea experienței academice avansate (cercetarea științifică în echipă pluridisciplinară, apropierea de exigențele managementului de proiect, stimularea creativității, a inițiativei și a responsabilității individuale integrate, implicarea individuală în identificarea și atragerea fondurilor financiare extrabugetare necesare, printr-un alt tip de mentalitate și cultură a muncii (cultura proiectului); – îmbunătățirea capacităților și instrumentelor de autoevaluare și evaluare, creșterea rolului colectivului de lucrări și al consiliului științific în activitatea Centrului pentru Studierea Problemelor Bucovinei.

Afirmându-se „subt vremi” cu o „tenacitate elegantă”¹⁴ și păstrându-și, mai presus de toate, autonomia cercetării academice, Centrul pentru Studierea Problemelor Bucovinei a trecut într-un alt deceniu de activitate cu un bun potențial de muncă și cu încredere.

Pentru toți locuitorii Bucovinei de astăzi, și nu doar pentru cercetători, cuvintele acad. Radu Grigorovici rostite cu doi ani în urmă, la începutul noului mileniu, ar trebui să fie mereu actuale: „Ce ne va aduce viitorul nouă, bucovinenilor, o mână de oameni de pe o fărâmă neînsemnată din univers, botezată [cândva] Bucovina? Oare această denumire este mai mult decât un cuvânt magic, lipsit de corespondență cu realitatea, dar care-și păstrează forța sugestivă până în prezent? Merită ea să ne străduim să-i apărăm identitatea și să încercăm să o transformăm într-un mic rai, pe cât este omeneste posibil? Și cine ne va lumina calea spre acest țel? [...] Pentru numeroși români și, probabil, pentru o parte din ucraineni, au apărut acum două noi cuvinte magice: Uniunea Europeană (U.E.). Ea va fi aceea care ne va elibera ca prin farmec de toate dificultățile și de toate grijile. [...] Din soarta Bucovinei atât UE, cât și locuitorii actuali ai regiunii ar putea învăța câte ceva, și anume ce trebuie evitat și pe ce se poate clădi în prezent. Construirea și extinderea UE poate reuși numai cu condiția existenței unei voințe de înțelegere reciprocă. Granițele statale pot atât uni, cât și separa, în funcție de împrejurări și de mentalități. Ele sunt și vor fi fixate întotdeauna de oamenii de stat ai marilor puteri și cum va decurge istoria în viitor nu se poate prevedea cu siguranță. De aceea atât UE, cât și noi înșine ar trebui să dăm dovadă, până la integrarea noastră, de destulă înțelepciune pentru a alege, în ciuda oricăror granițe, drept model al mentalității și comportării noastre pe acela al unor grupări etnice învecinate diferite, care trăiesc de veacuri în bună înțelegere reciprocă [Banatul]. [...] Dacă și noi, bucovinenii, vrem să fim europeni veritabili, trebuie să comutăm nu numai oficial și

superficial predispoziția, în fond pașnică a populației autohtone și chiar a celei imigrate, de la xenofobie și ură reciprocă la înțelegere și conlucrare, fără a renunța totuși la sentimentul național. Nu ajunge să interzicem și chiar să pedepsim acte reprobabile ca arderea steagului național al unui stat vecin și simbol al unei grupări etnice conlocuitoare sau profanarea unor morminte prevăzute cu inscripții în limba acesteia. Oamenii trebuie educați să se îngreșeze la vederea unor astfel de procedee. De fapt aceasta nu înseamnă decât să ne autoeducăm în sensul moralei creștine. [...] Doresc de aceea generației viitoare de bucovineni să reușească să-și creeze ei înșiși o existență pașnică, îndestulată și în bună înțelegere, așa cum se povestește că ar fi fost cândva în toată Bucovina, fără să aștepte se fie [izbăviți de cine știe cine] și ca bisericile noastre dreptcredincioase să se hotărască să propovăduiască împreună tuturor păstoriților lor învățătura iubirii între oameni a lui Iisus”¹⁵.

Istoria Bucovinei, ca de altfel toată istoria românilor, este „mai mult o istorie a nedreptății, a nevoii și suferinței”. Cercetarea trecutului cu respectul cuvenit pentru adevăr, metodă, oameni și valori (prin promovarea neobosită și apărarea acestora) poate, de aceea, oferi oamenilor „știința înțelegerii” prezentului și a construirii unui viitor demn într-o lume nouă, care cultivă unitatea în diversitatea tuturor națiunilor sale.

Zusammenfassung

Die Studie präsentiert die Geschichte eines „institutionellem Modells“ der akademischen Forschung hinsichtlich der Problematik der Bukowina, eine Geschichte, die sich über 12 Jahre Tätigkeit ausdehnt.

Der Verfasser teilt Daten und Informationen bezüglich der Gründung des Zentrums für Bukowina-Studien synthetisch mit, sowie über dessen erklärten Zweck, über die Hauptprojekte, das eigene Periodikum, über die jährlichen, in Radautz organisierten wissenschaftlichen Tagungen und internationalen Vorträge, über die Bibliothek des Zentrums, über seine Probleme und deren Lösungen.

Indem sie die innere Struktur dieser Partnerschaft betonen, stellen die Anmerkungen des Verfassers die Förderung der Partnerschaft in der wissenschaftlichen Forschung dar, eine Partnerschaft, die durch die Veröffentlichung der Ergebnisse in rumänischer, deutscher und ukrainischer Sprache veranschaulicht wird.

NOTE:

1. Horia Roman, *România*, „Revista Scriitorilor Români”, periodic editat de Societatea Academică Română/Rumänische Akademische Gesellschaft, München, Nr. 9, 1970, p. 5.

2. Grigore Nandriș, *La culture au service de l'existence nationale. Le centenaire d'une glorieuse institution roumaine: „La Société pour la culture et pour la littérature de Bucovine”*, „La Nation Roumaine”, Paris, noiembrie 1962 – ianuarie 1963, p. 3.

3. Cf. D. Vatamaniuc, *Centrul de Studii „Bucovina”*, „Analele Bucovinei”, Rădăuți – București, Anul I, Nr. 1, 1994, p. 321 – 232; Vasile I. Schipor, *Centrul pentru Studiarea Problemelor Bucovinei al Academiei Române*, în „Scriptum”, buletin trimestrial de informare al Bibliotecii Bucovinei „I. G. Sbiera”, Suceava, Anul V, Nr. 3, 1998, p. 1 – 13; Informații mai cuprinzătoare pot fi găsite, ulterior, în: Vasile I. Schipor, *Centrul pentru Studiarea Problemelor Bucovinei. Zece ani de activitate*, „Septentrion”, Rădăuți, Anul XIV, Nr. 19 – 20, 2002, p. 14 – 15. Vezi și Vasile I. Schipor, *Centrul pentru Studiarea Problemelor Bucovinei al Academiei Române – Filiala Iași. 10 ani de activitate pentru promovarea valorilor culturii și civilizației naționale*, în „7 zile bucovinene”, Rădăuți, Anul III, Nr. 110, 28 noiembrie – 4 decembrie 2002, p. 6 și Nr. 111, 5 – 11 decembrie 2002, p. 6; Dimitrie Vatamaniuc, *Centrul de Studii „Bucovina”. 10 ani de activitate*, interviu, „Mesager Bucovinean”, București, Anul I, Nr. 1, ianuarie – martie, 2003, p. 4.

4. Emil Satco, *Bucovineni în Academia Română*, „Țara Fagilor”, serie nouă, Suceava, Anul VI, Nr. 1 (22), ianuarie – martie, 1998, p. 11; cf. Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române, 1866 – 1999. Dicționar*, Ediția a doua, revăzută și adăugită, cu un *Cuvânt înainte* de acad. Eugen Simion, Președintele

Academiei Române, București, Editura Academiei Române, 1999.

5. Arhiva Centrului de Studii „Bucovina”. *Fond Corespondență*.

6. Cf. Mircea Irimescu, *Complexul Academic „Bucovina”*, „Analele Bucovinei”, Anul I, Nr. 2, 1994, p. 531 – 541.

7. Arhiva Centrului de Studii „Bucovina”. *Fond Instituționalizare – Funcționare*.

8. D. Vatamaniuc, *Bucovina în viziunea a trei instituții de cercetare*, „Analele Bucovinei”, Rădăuți – București, Anul I, Nr. 2, 1994, p. 239 – 242. Apariția periodicului „Analele Bucovinei” prilejuiește „o adevărată revelație” în viața culturală a provinciei, certificând „cu argumente științifice continuitatea spiritualității românești în Bucovina istorică”. Vezi Ilie Luceac, „Analele Bucovinei”, *An I, 1, 1994. Centrul de Studii „Bucovina”, Editura Academiei Române, București, 1994, 234 p.*, „Glasul Bucovinei”, revistă trimestrială de istorie și cultură, Cernăuți – București, Anul I, Nr. 4, 1994, p. 128 – 130. Fiecare din cele 17 tomuri ale periodicului științific de la Rădăuți se bucură de-a lungul anilor de numeroase cronici de semnal ori de întâmpinare, atât în presa cotidiană din Bucovina cât și în periodice științifice și de cultură din țară, cronici care subliniază contribuția acestuia la „sporirea fondului documentar istoric referitor la Țara de Sus”. Vezi Vasile Precop, „Analele Bucovinei”, *An IV, 1 (7) și 2 (8), 1997*, „Glasul Bucovinei”, Cernăuți – București, Anul V, Nr. 2 (18), 1998, p. 117 – 120; [Ștefan Hostiuc], „Analele Bucovinei”, *Anul VIII, Nr. 1, 2, 2001*, „Mesager Bucovinean”, București, Anul II, Nr. 1 (5), ianuarie – martie, 2003, p. 8. Ceea ce nu se cunoaște însă este faptul că, în realitate, numărul 1 al „Analelor Bucovinei” nu s-a tipărit. Elaborat în cursul semestrului I, 1993, urmând să fie tipărit în același an, acesta n-a obținut avizul științific pentru partea de istorie medievală. Dactilograma acestui număr se păstrează în fondul documentar al Centrului. Și acum păstrăm pentru profesorul universitar doctor Ștefan Sorin Gorovei grațitudine și sentimentele noastre cele mai bune. La început de drum, ne-a făcut un bine, pe care l-am înțeles corect și care ne-a sporit energiile creatoare, încrederea și entuziasmul acelor ani.

9. Cronici ale sesiunilor anuale de comunicări, desfășurate în cadrul manifestărilor „Zilele Academice Ieșene” apar în „Analele Bucovinei”, în presa cotidiană din provincie și în periodice din Germania. Dintre acestea, selectiv, facem trimiteri la: Luzian Geier, *Bukowiner Themen und Jassyer Tagung*, „Kaindl-Archiv”, Augsburg, Nr. 48/39, octombrie – decembrie 2001, p. 192 (singura cronică a unei sesiuni anuale de comunicări, organizate de Centrul de la Rădăuți, ce apare în periodicul institutului german partener); Vasile I. Schipor, *Zilele Academice Ieșene*, „Crai Nou”, Suceava, Anul XIII, Nr. 3244, 18 septembrie 2002, p. 5; Luzian Geier, *Jubiläumsfeier in Radautz. Zehn Jahre seit der Gründung des Bukowina-Studienzentrums*, „Allgemeine Deutsche Zeitung für Rumänien”, București, 23 august 2002, p. 8; Wilhelm Pflieger, *Besuche bei Partnern und Freunden. Radautzer Bukowina-Forschungszentrum feierte zehn Jahre seit der Gründung*, „Der Südostdeutsche”, Augsburg, Anul XLXIII, Nr. 10, 20 octombrie 2002, p. 1.

10. Un istoric al problemei îl evidențiază, de-a lungul anilor, surprinzând totodată și arhitectura parteneriatului în cercetarea științifică privind Bucovina: *Chronik und Kulturspiegel 1993 des Bukowina-Instituts Augsburg*, „Kaindl-Archiv”, Augsburg, Nr. 17/9, ianuarie – martie 1994, p. 58, cronică, nesemnată, ce menționează doar întâlnirea conducerii institutului german cu prof. dr. Dimitrie Vatamaniuc, ca membru al Academiei Române, la sesiunea științifică de la Cernăuți, din 30 septembrie 1993 – 4 octombrie 1993, fără nici o referire la *Comunicatul comun*, document adoptat de participanții la reuniunea celor trei institute și semnat la nivel de directori, ce marchează practic nașterea parteneriatului tripartit. Pentru utilizatorii interesați, reproducem integral versiunea în limba română a acestui document inedit: „Noi, participanții la prima conferință internațională la Cernăuți, consacrată problemelor privind transformările de conștiință (procese istorice, politice, sociale și culturale) în Bucovina, ne-am adunat pentru a confirma înțelegerea deplină a responsabilității pe care o purtăm în fața popoarelor noastre, ca și în fața lumii întregi, pentru a demonstra necesitatea unei analize profunde a trecutului nostru comun, cu scopul de a contura într-un mod civilizată viitorul nostru comun în Casa Europeană.

Noi reprezentăm diferite state suverane, suntem diferiți prin conștiința noastră și cultură, însă, grupați fiind în baza *Convenției de la Helsinki*, nu vom întrerupe relațiile, în pofida frontierelor hotărâte de însăși soarta istoriei.

Frumusețea Bucovinei este frumusețea naturii și a oamenilor ei, a măreției și înțelepciunii lor spirituale, în varietatea culturilor etnice. Acest ținut devenise un adevărat pământ al făgăduinței pentru reprezentanții diferitelor popoare, unde, ca într-un adevărat laborator experimental european, s-a format imaginea bucovineanului, bine cunoscută în lumea civilizată. Și, cu toate că astăzi această imagine este esențial deformată, departe de a fi romantică, ea ne obligă pe noi să regăsim adevăratele orientări istorice.

Primul rector al Universității din Cernăuți, pe jumătate român, pe jumătate ucrainean, profesorul de limba germană Constantin Tomasciuc a spus: «Vai de acea națiune care se teme de influența altei

națiuni, căci ea singură își pronunță atunci sentința capitală». Suntem lipsiți de o astfel de frică, mai mult chiar, noi suntem convinși de necesitatea ajutorului și a influenței reciproce între popoarele noastre și cultura lor, care vor contribui la procesul de formare a omului mileniului viitor.

Astăzi concepțiile noastre reînvie frumoasele tradiții ale Bucovinei, care și-au găsit expresia în hotărârea, devenită semnificativă pentru Europa, din 1910, despre înțelegerea reprezentanților diferitelor popoare care conviețuiesc în acest minunat ținut. Să fim urmași demni ai strămoșilor noștri, să facem în fața lumii zbuciumate pașii noștri unul către celălalt, să demonstrăm dorința noastră de a trăi în pace, colaborare și înțelegere reciprocă.

Așa să ne binecuvânteze Dumnezeu în toate căutările noastre comune ale adevărului care ne unește, în toate începuturile ce vor transforma țările noastre în țări democratice și vor face popoarele noastre fericite, cetățenii noștri mai apropiați!” În cronică evenimentului, semnată de Marian Olaru, *Sesiunea de comunicări Cernăuți, 30 septembrie – 5 octombrie 1993*, „Analele Bucovinei”, Anul I, Nr. 1, 1994, p. 234, documentul nu este menționat. Faptul este explicabil numai în contextul realităților din România anului 1993. Documentul prefațează, cu patru ani mai devreme, parteneriatul regional, adoptat oficial la 2 mai 1997 în Germania, la Augsburg; D. Vatamaniuc, *Oaspeți la Centrul de Studii „Bucovina”*, „Analele Bucovinei”, Anul II, Nr. 2 (4), 1995, p. 490 – 491 (consemnarea întâlnirilor din 31 martie și 9 iunie 1995 de la Rădăuți a directorilor și cercetătorilor români și germani); Johannes Hampel, *Dank an den Bezirk Schwaben*, „Kaindl-Archiv”, Nr. 24/15, octombrie – decembrie 1995 (materialul cuprinde numai referiri generale la prezența delegației din România, formată din acad. Radu Grigorovici, Constantin Sofroni, președintele Consiliului Județean Suceava, Marian Olaru și Vasile I. Schipor, cercetători); Vasile I. Schipor, *Colaborare științifică româno-germană*, „Analele Bucovinei”, Anul III, Nr. 1 (5), 1996 (întâlnirea din 6 octombrie 1995 de la Rădăuți a conducerii celor două institute, pentru pregătirea conferinței comune din iunie 1996; la 10 aprilie 1996, la Universitatea din Cernăuți, a urmat întâlnirea conducerii institutelor român și ucrainean pentru pregătirea conferinței comune, din partea ucraineană participând prof. univ. dr. Oleg Panciuc, director și prof. univ. dr. Alexandrina Cernov, membru în colectivul de lucru pentru minorități, iar partea română fiind reprezentată de prof. dr. Dimitrie Vatamaniuc, director și Vasile I. Schipor, secretar științific); Mihai Iacobescu, *Bucovina în dezbatere științifice internaționale. Conferința internațională „Bucovina, 1775 – 1862. Aspecte politice, sociale, cultural-economice și demografice”*, Rădăuți, 31 mai – 3 iunie 1996, în „Codrul Cosminului”, serie nouă, „Analele Universității «Ștefan cel Mare» Suceava”, Anul II, Nr. 2 (12), 1996, p. 552 – 563 (cea dintâi cronică amplă, publicată în Bucovina de dincoace și consacrată parteneriatului româno-germano-ucrainean în cercetarea sistematică a istoriei Bucovinei, care oferă utilizatorului interesat date și informații valoroase referitoare nu numai la lucrările conferinței, ci și la cadrul și atmosfera acestei reuniuni; harta Bucovinei întregi și inscripția „Istorie și valori” din sala de conferințe a Bibliotecii „Tudor Flondor” din Rădăuți, la care se referă aici profesorul Mihai Iacobescu, aveau să dispară, curând după 1996, fără nici o explicație). În afara provinciei, în același an, consemnează pe larg evenimentul Veniamin Ciobanu, *O manifestare științifică internațională dedicată Bucovinei*, în Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași, Tom XXXIII, 1996, p. 502 – 504, cunoscut cercetător al relațiilor culturale româno-polone, care consideră că lucrările conferinței de la Rădăuți „au fost încununare de succes”; D. Vatamaniuc, *Conferința internațională „Bucovina 1775 – 1862”*, Rădăuți, 31 mai – 3 iunie, București, 5 iunie, „Analele Bucovinei”, Anul III, Nr. 2 (6), 1996, p. 501 – 508; Orfried Kotzian, *Ansprache des Leiter des Bukowina-Instituts Augsburg vor der Rumänischen Akademie in Bukarest*, 5 iunie 1996, „Kaindl-Archiv”, Nr. 28/20, octombrie – decembrie 1996, p. 223 – 225; Ștefan Purici, *Bucovina 1775 – 1862. Aspecte politice, sociale, culturale, economice și demografice (Conferință științifică internațională, Rădăuți, 31 mai – 3 iunie 1996)*, „Glasul Bucovinei”, Cernăuți – București, Anul III, Nr. 2 (10), 1996, p. 29 – 41 (prezentare amănunțită a lucrărilor conferinței, ca „efect imediat și de perspectivă al cooperării” în domeniul problematicei bucovinene, urmărind ideile dezvoltate în comunicările susținute și în „discuțiile constructive” al reuniunii); D. Vatamaniuc, *Conferința internațională în problemele Bucovinei*, „Analele Bucovinei”, Anul IV, Nr. 1 (7), 1997, p. 9 – 12; Vasile I. Schipor, *Conferința științifică „Bucovina, 1775 – 1862. Aspecte politice, sociale, culturale, economice și demografice”*, Rădăuți – București, 31 mai – 5 iunie 1996, „Analele Bucovinei”, Anul IV, Nr. 1 (7), 1997, p. 257 – 259; Franz Heinz, *Geschichte als Modellfall. Zur internationalen Studententagung der Bukowina-Institute in Radautz-Rumänien*, „Analele Bucovinei”, Anul IV, Nr. 3 (9), 1997, p. 829 – 830; Veniamin Ciobanu, *O manifestare științifică internațională dedicată Bucovinei*, „Analele Bucovinei”, Anul IV, Nr. 3 (9), 1997, p. 830 – 832; Ion Drumeș, *Trei centre științifice de studiere a unei probleme istorice*, „Analele Bucovinei”, Anul IV, Nr. 3 (9), 1997, p. 836 – 837; Olecsa Ploscan, *U pošukah istoricinoi istini*, „Analele Bucovinei”, Anul IV, Nr. 3 (9), 1997, p. 833 – 835; Dieter Drotleff, *Multiethnische und multiculturelle*

Forschungstätigkeit, „Analele Bucovinei”, Anul IV, Nr. 3 (9), 1997, p. 837 – 838; Vasile I. Schipor, *Conferința științifică internațională „Procese politice, sociale, culturale și economice în Bucovina, 1861 – 1918. Aspecte edificatoare pentru o Europă Unită?”*, „Analele Bucovinei”, Anul VII, Nr. 2 (14), 2000, p. 598 – 599; Ortfried Kotzian, *60 Jahre Umsiedlung der Deutschen aus der Bukowina. Aus dem Jahresbericht 2000 des Bukowina-Instituts Augsburg*, „Kaindl-Archiv”, Nr. 44/35, octombrie – decembrie 2000, p. 185 – 190; Ilie Luceac, *Procese politice, sociale, culturale și economice în Bucovina din 1861 până în 1918. Aspecte edificatoare pentru o Europă Unită? (Conferință științifică internațională)*, „Glasul Bucovinei”, Anul VII, Nr. 3 (27), 2000, p. 3 – 7 (editorial ce reliefează rolul proiectelor comune în consolidarea regională a legăturilor dintre trecutul, prezentul și viitorul comunităților și face, în același timp, observații critice asupra proiectului, din perspectiva românilor din regiunea Cernăuți, ignorând dificultățile construirii acestuia și trecând sub tăcere multe realități ce afectează negativ și „potențialul combatant al generației tinere de istorici” români din partea de nord a Bucovinei de azi); Informații, date și observații referitoare la conferința comună din 20 – 22 septembrie 2000 oferă Viorel Patrichi, ziarist specializat în probleme de politică externă pentru spațiul est-european, participant la reuniunea de la Rădăuți, în materialul *Bucovina între Germania și Ucraina*. Acesta se publică în „Curentul”, București, 23 noiembrie 2000, p. 9 și în „Lumea magazin”, București, Nr. 11, noiembrie, 2000. În mediile de informare de la Cernăuți, istoricul A. Massan de la Universitatea de Stat „I. Fedcoviți”, participant la reuniunea de la Rădăuți, publică sub pseudonimul Olesea Ploscan un material în periodicul „Molodoi Bucovineț”, reprodus de noi în volumul cu materialele conferinței, tipărit în 2002. Ion Crețu publică, de asemenea, o cronică a manifestării, *Conlucrări științifice. Toleranța trebuie completată cu o voință de înțelegere*, scrisă din perspectiva ziaristului român invitat la reuniune, în „Zorile Bucovinei”, Cernăuți, Nr. 77 (129141), 27 septembrie 2000, p. 1. Dintre ziarele sucevene care au mediatizat constant parteneriatul Schwaben – Czernowitz – Suczawa/Radautz (cum l-a denumit partea germană) trebuie amintit cotidianul „Crai Nou”, care, în mod deosebit, prin Dumitru Teodorescu, a manifestat un alt tip de percepție și abordare, probând calități ale unui jurnalism civic modern, european. Cronici și interviuri pe aceeași temă, extrem de sensibilă în primii ani de construcție a parteneriatului, ca proiect internațional complex, publică după anul 2000 și un periodic nou în viața Bucovinei sudice, „7 zile bucovinene”. Potrivit acestora, aprecierea activității Centrului pentru Studierea Problemelor Bucovinei al Academiei Române de la Rădăuți nu se poate face, profitabil pentru cunoașterea istorică, decât în contextul proceselor politice, sociale și culturale din România, din Ucraina și din Europa Centrală și de Răsărit din perioada 1992 – 2004. Pentru interesul presei de limbă germană din România față de proiectul parteneriatului privind Bucovina, vezi Hannelore Baier, *Eine Enzyklopädie der Bukowina. Das 1992 gegründete „Bukowina“-Institut in Radautz, „Allgemeine Deutsche Zeitung für Rumänien”*, București, 17 septembrie 2003, p. 3. Prezentând nașterea și evoluția parteneriatului tripartit, nu putem trece sub tăcere faptul că acesta a fost precedat de o întâlnire, la Rădăuți, între conducerea Centrului de Studii „Bucovina” al Academiei Române și cea a Centrului Bucovinean de Cercetări Științifice al Universității de Stat din Cernăuți, reprezentată prin prof. univ. dr. Oleg Panciuc, însoțit de profesorii Grigore C. Bostan și Alexandrina Cernov, membri în colectivul de lucru destinat minorităților. La reuniunea de cunoaștere, din partea română au participat acad. Vladimir Trebici, acad. Radu Grigorovici, prof. dr. Dimitrie Vatamaniuc, cercet. șt. dr. Ion Florea de la Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide” din Iași, precum și cercetătorii rădăuțeni angajați. Întâlnirea „protocolară și exploratorie” din 16 mai 1993 de la Rădăuți a avut drept urmare întocmirea a două tematici de colaborare, gândite pentru un program comun în anii 1993 – 1994, care ar fi urmat să se finalizeze printr-o reuniune științifică româno-ucraineană, având drept scop dezbaterile asupra rezultatelor cercetării și ulterior publicarea acestora. Acest proiect nu s-a finalizat niciodată și nimeni nu s-a mai referit în vreun fel la eveniment.

11. Informații și date de interes pentru istoricul și organizarea acestei biblioteci pot fi găsite în: Vasile I. Schipor, *Biblioteci în tranziție*, „Biblioteca”, revistă de bibliologie și știința informării, București, Anul LI, serie nouă, Anul X, Nr. 3, martie, 1998, p. 87 – 89 și Nr. 4, aprilie 1998, p. 117 – 119; Vasile I. Schipor, *Biblioteci în tranziție*, studiu ilustrat cu bogate reproduceri după pagina de gardă a unor valoroase cărți din fondul german al bibliotecii, unele fiind unicate și rarități, „Anuarul Colegiului Național «Eudoxiu Hurmuzachi» pe anii 1997 – 1998”, Rădăuți, 1999, p. 3 – 22; vezi și Vasile I. Schipor, *Destinul unei biblioteci din Bucovina*, „Analele Bucovinei”, Anul VI, Nr. 1 (11), 1999, p. 39 – 46; Cf. Vasile I. Schipor, *Biblioteca noastră*, în „7 zile bucovinene”, Rădăuți, Anul III, Nr. 67, 24 – 31 ianuarie 2002, p. 7 și Nr. 68, 31 ianuarie – 6 februarie 2002, p. 7. Informații și date interesante despre epurarea bibliotecii și arderea cărților sale, în 1948, vezi Nicolai Pomohaci, *Din viața unui universitar*, vol. 2, București, Editura Ceres, 2002. În proza memorialistică *Hazard*, p. 13 – 15, autorul evocă salvarea unui tratat de vinificație, tipărit de dr. Josef Bersch în 1889, la Viena, lucrare impozantă cu 780 de pagini și

ilustrații, o raritate astăzi în literatura europeană de specialitate.

12. Cf. Vasile I. Schipor, *Oază de europenism*, „Crai Nou”, Suceava, Anul XI, Nr. 2769, 2 noiembrie 2000, p. 1 și 4, Nr. 2770, 3 noiembrie 2000, p. 1 și 5. Concluzia din finalul materialului rămâne, din păcate, actuală: „Conferința științifică de la Rădăuți a trecut. Ecourile ei se sting treptat. Doar felicitările primite pe linie profesională de organizatori vor putea, oare, să întrețină «oaza de europenism» de binefacerile căreia ne-am bucurat câteva zile?” Complementar, pentru importanța cercetării științifice a problematicii Bucovinei, vezi: acad. Radu Grigorovici, *Bucovina, fereastră către Vest a Moldovei*, „Analele Bucovinei”, Anul I, Nr. 1, 1994, p. 7 – 13; M. Olaru, Șt. Purici, „*Bucovinism*” și „*Homo Bucovinensis*”, „Analele Bucovinei”, Anul III, Nr. 1 (5), 1996, p. 5 – 11; 1996; acad. Radu Grigorovici, *Modelul Bucovinei*, „Analele Bucovinei”, Anul III, Nr. 2 (6), 1996, p. 281 – 298 (tot aici, în același număr, traducerea în limba germană a studiului, *Das Modell Bukowina*, p. 261 – 280); acad. Ștefan Ștefănescu, *Istoria și toleranța*, „Glasul Bucovinei”, Anul III, Nr. 3 (11), 1996, p. 3 – 4; Ioan Cocuz, *Bucovina – quo vadis?*, „Pământ străbun”, Suceava, Asociația Culturală „Pro Basarabia și Bucovina”, Anul I, Nr. 3 – 4, noiembrie – decembrie, 1996, p. 3 – 12; Dumitru Teodorescu, „*Bucovina*” – *mituri vechi, mituri noi*, „Analele Bucovinei”, Anul V, Nr. 2 (10), 1998, p. 454 – 455; Marian Olaru, Ștefan Purici, *Bucovina – mirajul identitar supranațional*, „Analele Bucovinei”, Anul VI, Nr. 2 (12), 1999, p. 259 – 262; Adrian Dinu Rachieru – Vasile Tărășeanu, *Bucovina e iluzia mea*, interviu într-un ciclu întreținut timp de mai mulți ani *Dialoguri cu bucovinenii*, „Glasul Bucovinei”, Cernăuți – București, Anul VI, Nr. 4 (24), 1999, p. 3 – 19; *Bucovina – șansa modelului cultural de integrare europeană*, „Bucovina Literară”, Suceava, serie nouă, Anul XI, Nr. 4 (122), aprilie, 2001, p. 1. Editorialul din revista Societății Scriitorilor Bucovineni evidențiază: scopul declarat al Centrului de la Rădăuți „de a contribui efectiv la cunoașterea Bucovinei și a României în lume”, „orarul de conferințe internaționale”, relațiile interpersonale „de mare fidelitate și acuratețe” cultivate de directorii celor trei institute partenere, dezvoltarea unui „model de negociere a colaborărilor prin prisma valorificării unei personalități publice active și dăruite”. În opinia editorialistului [Ion Beldeanu], Centrul pentru Studierea Problemelor Bucovinei al Academiei Române de la Rădăuți reprezintă „un model instituțional” care învederează faptul că „nu provincialismul este barieră în calea marilor proiecte culturale de integrare europeană”; Florin Pintescu, *Bucovina, zonă de convergență etnică și spirituală*, „Glasul Bucovinei”, Anul VIII, Nr. 1 – 2 (29 – 30), 2001, p. 30 – 35; acad. Radu Grigorovici, *Die Zukunft einer Illusion*, „Kaindl-Archiv”, Augsburg, Nr. 49 – 50/40 – 41, ianuarie – iunie 2002, p. 3 – 10.

13. Ortfried Kotzian, *Von der Aktion zur Deklaration – vom Projekt Eurodreieck zur Partnerschaft Schwaben – Bukowina*, „Kaindl-Archiv”, Augsburg, Nr. 35/26, iulie – septembrie, 1998, p. 98 – 102; Gavril Mârza, *Modell einer europäischen Regional-partnerschaft*, „Kaindl-Archiv”, Nr. 36/27, octombrie – decembrie 1998, p. 184 – 185; Gavril Mârza, *Revedere în Bucovina. Întâlnirea etnicilor germani bucovineni și a urmașilor acestora cu locuitorii ai județului Suceava, 11 – 16 iunie 2001*, Suceava, 2001, p. 5 – 6. Un „bilanț echidistant” al colaborării internaționale de un deceniu în cercetarea problemelor Bucovinei realizează jurnalistul bucovinean Dumitru Teodorescu, *Demnă de tradiția europeană a Bucovinei*, în „Analele Bucovinei”, Anul IX, Nr. 2 (18), 2002 (în curs de apariție), care surprinde dimensiunile politice, sociale, economice și cultural-științifice ale parteneriatului, adoptat în mod oficial în 2 mai 1997 la Augsburg, precum și rezultatele acestuia. Documentele acestui parteneriat „unic în Europa”, derivat dintr-o „obligație istorică” a Landului Bavaria și considerat „un semnal pentru viitor”, se publică în „Kaindl-Archiv”, Augsburg, Nr. 30/22, aprilie – iunie, 1997, număr special, care îi consacră 96 de pagini în limbile germană, română și ucraineană.

14. Adrian Cioroianu, *Puțină Moldovă*, în „Dilema”, București, Anul X, Nr. 503, 1 – 7 noiembrie 2002, p. 6.

15. Cf. acad. Radu Grigorovici, *Bucovina în mileniul al treilea*, în „Septentrion”, Rădăuți, Anul XI, Nr. 16 – 17, 2001, p. 1 – 2.